

Futbol ve Karakter: Oyuncuların Prososyal ve Antisosyal Davranış Eğilimleri

Adem ALTUNBAŞ¹, Coşkun YILMAZ², Mustafa Barış SOMOĞLU³

¹ Gümüşhane Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

² Gümüşhane Üniversitesi, Kelkit Aydın Doğan Meslek Yüksekokulu

³ Gümüşhane Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Öz

Bu araştırma ile amatör ligde futbol oynayan sporcuların sporda karakter özellikleri ile prososyal ve antisosyal davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yaklaşımlarından ilişkisel tarama modeli kullanılmış olup, araştırma grubu amatör futbol kulüplerinde futbol oynayan 18 yaş üstü 409 erkek futbolcudan oluşmaktadır. Araştırmada örneklem belirleme yöntemi olarak kolayda örneklem belirleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların sporda karakter özelliklerini belirlemek için spor karakter ölçeği, prososyal ve antisosyal davranışlarını değerlendirmek için ise sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeği kullanılmıştır. Bulgular, sporcuların karakter özellikleri ile prososyal davranışları arasında pozitif yönlü, antisosyal davranışları ile ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle dürüstlük ($R^2 = .423$, $B = 0.148$, düzeyde yordandığı görülmektedir. Bununla birlikte, antisosyal davranışların sporcuların karakter özellikleriyle ters orantılı olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, sporda etik değerler ve olumlu karakter özelliklerinin yalnızca bireysel davranışları değil, aynı zamanda takım içi uyum ve rakiplerle olan sportif etkileşimi de anlamlı şekilde etkilediğini göstermektedir. Bu doğrultuda, sporda karakter gelişimini destekleyen eğitim programlarının yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Örijinal Makale

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 23.06.2025

Kabul Tarihi: 08.08.2025

Online Yayın Tarihi: 20.08.2025

Anahtar Kelimeler: Amatör Futbolcular, Antisosyal Davranışlar, Prososyal Davranışlar, Spor Etiği, Sporda Karakter.

Football and Character: Prosocial and Antisocial Behavioral Tendencies of Players

Abstract

This study aims to examine the influence of character traits in sports on prosocial and antisocial behaviors among amateur football players. A quantitative research approach was adopted, utilizing a correlational survey model. The research sample consisted of 409 male amateur football players over the age of 18, all actively playing in amateur football clubs. A convenience sampling method was employed to determine the participants. The *Sport Character Scale* was used to assess the athletes' character traits in sports, while the *Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale* was utilized to evaluate their behavioral tendencies. The findings revealed a significant positive correlation between athletes' character traits and their prosocial behaviors, while a significant negative correlation was observed with antisocial behaviors. Specifically, the character dimensions of honesty ($R^2 = .423$, $B = 0.148$, $p < .001$), compassion ($R^2 = .502$, $B = 0.280$, $p < .001$), sportsmanship ($R^2 = .406$, $B = 0.384$, $p < .001$), and justice ($R^2 = .323$, $B = 0.328$, $p < .001$) were found to be significantly predicted by prosocial team behaviors. Additionally, antisocial behaviors were shown to be inversely related to athletes' character traits. The results of the study indicate that ethical values and positive character traits in sports significantly influence not only individual behavior but also team cohesion and interactions with opponents. Based on these findings, it is recommended that educational programs aimed at supporting character development in sports be more widely implemented.

Original Article

Article Info

Received: 23.06.2025

Accepted: 08.08.2025

Online Published: 20.08.2025

Keywords: Amateur Football Players, Antisocial Behaviors, Prosocial Behaviors, Sport Character, Sports Ethics

Sorumlu Yazar: Adem ALTUNBAŞ

E-mail: ademaltunbas@gumushane.edu.tr

How to cite this article: Altunbaş, A., Yılmaz, C., & Somoğlu, M.B. (2025). Futbol ve Karakter: Oyuncuların Prososyal ve Antisosyal Davranış Eğilimleri. *Journal of Global Sport and Education Research*, VIII (2):45-55. DOI: 10.55142/jogser.1725609.

GİRİŞ

Futbol, tüm yaş grupları arasında hem oyuncular hem de izleyiciler açısından dünya genelinde en popüler spor dalı olarak öne çıkmaktadır (Dervişoğlu ve ark., 2022). Küresel ölçekte büyük bir endüstri haline gelen futbol, sadece fiziksel ve teknik performansla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda rekabet, kazanma arzusu, başarı isteği ve saygınlık kazanma gibi psikososyal faktörleri de içinde barındırmaktadır (Reinboth ve Duda, 2006; Sezer ve Çelikel, 2021). Bu unsurlar, futbolcuların sahadaki davranışlarını yönlendiren önemli etkenlerdendir.

Geçmişte yapılan araştırmaların büyük bir bölümü, futbola özgü fiziksel, fizyolojik ve teknik-taktik performans bileşenlerine odaklanırken, son yıllarda artan sayıda çalışma, futbolcuların etik ve sosyal davranışları üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır (Danioni ve Barni, 2019; Rutten ve ark., 2011). Özellikle sporcuların prososyal (yardımsever, sportmence) ve antisosyal (zarar verici, kural dışı) davranışları, spor psikolojisi ve spor etiği literatüründe önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir (Acar ve ark., 2023).

Futbol, bireysel becerilerin ötesinde takım uyumu, etik değerler ve sosyal etkileşimlerin ön planda olduğu bir spordur. Sporcuların saha içi ve dışındaki davranışları yalnızca kişilik özelliklerine değil, aynı zamanda sosyal çevre, antrenör tutumları, eğitim süreçleri ve kültürel normlara da bağlı olarak şekillenmektedir. Bu bağlamda, futbolcularda prososyal ve antisosyal davranışların oluşumu, spor ortamındaki sosyal öğrenme süreçleriyle yakından ilişkilidir. Prososyal davranışlar, takım arkadaşına yardım etme, rakibe saygı gösterme, sportmenlik sergileme ve adil oyun ilkesine bağlı kalma gibi, sporun etik boyutunu destekleyen olumlu sosyal eylemleri ifade eder. Bu davranışlar, bireyin empati kurma ve iş birliği yapma eğilimleriyle yakından ilişkilidir (Kavussanu ve Boardley, 2009). Buna karşılık, antisosyal davranışlar, rakibe zarar verme, kuralları ihlal etme, aldatma, sözlü veya fiziksel saldırganlık gibi sporda etik dışı ve zarar verici tutumlar şeklinde ortaya çıkmaktadır (Shields ve ark., 2005). Özellikle rekabetin yoğun olduğu spor ortamlarında, motivasyonel iklimin ve sosyal onayın etkisiyle antisosyal davranışların sıklığı artabilmektedir (Kavussanu, 2006). Dolayısıyla bu iki davranış biçimi, sadece bireysel karakter özelliklerinin değil, aynı zamanda spor ortamının psikososyal yapısının da bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Futbolcularda karakterin bu davranışlar üzerindeki belirleyici etkisi, son yıllarda spor etiği ve performans psikolojisi alanlarında yapılan çalışmalarda sıkça ele alınmaktadır. Karakter; bireyin ahlaki değerleri, kişilik özellikleri ve karar verme süreçlerini kapsayan çok boyutlu bir yapıdır ve spor ortamında sergilenen etik ya da etik dışı davranışların temelinde yer almaktadır (Kavussanu ve ark., 2015). Özellikle genç sporcuların gelişim süreçlerinde kazandıkları etik değerlerin, ilerleyen yıllarda hem saha içi hem de saha dışı davranışlarına yansıdığı görülmektedir. Nitekim, yüksek ahlaki standartlara sahip sporcuların daha fazla prososyal davranış sergilediği; düşük etik değerlere sahip olanların ise antisosyal davranışlara daha eğilimli olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur (Kavussanu ve Boardley, 2009).

Prososyal ve antisosyal davranışları değerlendirmede en yaygın kullanılan araçlardan biri olan Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği, Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek aracılığıyla yapılan çalışmalar, takım içi iletişim, antrenör tutumları ve motivasyonel iklim gibi faktörlerin futbolcuların etik davranışları üzerinde önemli etkiler yarattığını göstermektedir. Örneğin, Stanger ve arkadaşları (2024), genç sporcuların moral ve motivasyonel iklim algılarının etik davranışlarına doğrudan etkileri olduğunu belirtmiş;

özellikle “ustalık iklimi”nin sporcular arasında empati, sosyal destek ve ahlaki uzaklaşma aracılığıyla antisosyal davranışları azalttığı, buna karşılık “performans iklimi”nin ahlaki uzaklaşması ile antisosyal eğilimleri artırdığı bildirilmiştir. Bu bulgu, olumlu sosyal ortamlarda yetişen sporcuların daha fazla prososyal davranış sergilediğini; baskıcı, cezalandırıcı ve aşırı rekabetçi iklimlerde olanların ise daha fazla antisosyal davranışa yöneldiğini göstermektedir.

Bu çalışma, futbolcularda karakterin prososyal ve antisosyal davranışlara etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Sporcuların etik değerleri, kişilik özellikleri ve sosyal çevreleri; hem saha içinde hem de saha dışında sergiledikleri davranışları biçimlendirmektedir. Bu bağlamda, karakterin prososyal davranışları nasıl teşvik ettiğini ve antisosyal davranışları nasıl engelleyebileceğini anlamak, spor psikolojisi ve spor etiği açısından önemli katkılar sağlayacaktır. Çalışma, elde edilen bulgular doğrultusunda, futbolcularda etik gelişimi destekleyecek eğitimsel ve yapısal öneriler sunmayı hedeflemektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok değişken arasında ilişki olup olmadığını ve/veya ilişkinin derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modeli türüdür (Karasar, 2017).

Araştırma Grubu

Araştırmada hızlı veri toplanmasının sağlanması için kolayda örnekleme yöntemi ile Karadeniz bölgesinde 2024-2025 müsabaka döneminde amatör ligde aktif lisanslı olarak spor yapan 409 gönüllü erkek futbolcudan veri toplanmıştır. Katılımcıların yaş ortalamaları 21.16 ± 3.37 yıl ve spor deneyim ortalamaları 7.41 ± 3.23 yıl olarak tespit edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak katılımcıların demografik bilgilerini içeren Kişisel Bilgi Formu, Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği ile Sporda Karakter Ölçekleri kullanılmıştır.

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği

Sporcuların prososyal ve antisosyal davranışlarını belirlemek amacı ile Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlaması Balçıkanlı (2013) tarafından yapılan “Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek takımdaşa prososyal davranışlar, rakibe prososyal davranışlar, takımdaşa antisosyal davranışlar ve rakibe antisosyal davranışlar olmak üzere 4 alt boyut ve 20 maddeden meydana gelmektedir. Ölçek beşli likert tipinde olup hiç, nadiren, bazen, sıklıkla, oldukça sık yargılarından oluşmaktadır. Ölçeğin 2, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20 numaralı maddeleri ters puanlanmıştır. Alt ölçek Cronbach alfa değerleri takım arkadaşlarına karşı prososyal davranışlar için 0,70, rakiplerine karşı prososyal davranışlar için 0,72, takım arkadaşlarına karşı antisosyal davranışlar için 0,72 ve rakiplerine karşı antisosyal davranışlar için 0,75’dir (Balçıkanlı, 2013). Takım arkadaşlarına ve rakiplerine karşı prososyal davranışlar alt boyutları puanlarının artması sporcuların olumlu davranışlarını yansıtırken, takım arkadaşlarına ve rakiplerine karşı

antisosyal davranışlar alt boyutları puanlarının artması sporcuların olumsuz davranışlarını yansıtmaktadır (Balçıklı, 2013). Bu çalışmanın örneklemini için iç tutarlılık katsayısı 0,61 (takımdaşa prososyal davranışlar) ile 0,82 (rakibe antisosyal davranışlar) arasında değişmektedir.

Sporda Karakter Ölçeği

Jang (2013) tarafından geliştirilen Spor Karakter Ölçeğinin (Sport Character Scale), Türkçe'ye uyarlaması Görgüt ve Tuncel (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçekte toplam 27 madde, 5 alt boyut ve toplam puan yer almaktadır. Beşli likert (1-kesinlikle katılmıyorum-5 tamamen katılıyorum) formunda olan ölçekten alınabilecek en yüksek puan 135; en düşük puan ise 27'dir. Alt boyutlara ait soruların maddeleri 1-10 maddeleri Dürüstlük, 11-15 maddeleri (ters sorular) Anti-Sosyal, 16-21 maddeleri Merhamet, 22-24 maddeleri Sportmenlik, 25-27 Adalet, 1-27 toplam puanı oluşmaktadır. Ölçeğin beş alt boyutu için uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (geçerlilik ve güvenirlik analizi sonucu) ölçek toplamı için .90 ve beş alt boyutlar için sırasıyla .81, .78, .76, .78, .84 olduğu ifade edilmiştir (Görgüt ve Tuncel, 2017). Sporda karakter ölçeğinin ortalama değer, geçerlilik ve güvenirlik kat sayı değeri sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur

Verilerin analizi

Çalışmada elde edilen veriler SPSS 21.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Değişkenler, normallik ve varyansların homojenliği önkoşullarının kontrol edilmesinin ardından Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. Verilerin normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığı noktasında çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri dikkate alınmıştır (Bütünler, 2008). Ayrıca, ölçüm araçlarının Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır.

Tablo 1. Sporda karakter ve prososyal-antisosyal davranış ölçeklerinin tanımlayıcı istatistikleri ve güvenirlik analizi

(n:409)	Kolmogorov-Smirnov	Madde sayısı	X	S.S	α	Çarpıklık	Basıklık
Sporda Karakter Ölçeği (α :.943)	Dürüstlük	10	41,77	8,01	,866	-1,531	1,942
	Anti-sosyal	5	17,95	4,29	,625	-,941	1,178
	Merhamet	6	25,48	5,02	,817	-1,606	1,486
	Sportmenlik	3	12,86	2,96	,792	-1,674	1,269
	Adalet	3	12,27	2,76	,647	-1,493	1,796
Prososyal-Anti-sosyal davranış ölçeği (α :.943)	Prososyal takım	4	16,61	2,80	,764	-1,470	1,059
	Prososyal Rakip	3	10,56	2,95	,828	-,523	-,065
	Antisosyal Takım	5	20,54	3,22	,716	-,506	-,444
	Antisosyal Rakip	8	29,87	5,39	,772	-,443	-,222

Normal dağılım eğrilerine bakıldığında normallikten sapmaların ± 2 aralığında olduğu görülmüştür. Literatürde bu değerlerin George ve Mallery (2010) ± 2 aralığında yer almasının normallikten aşırı sapmalar olmaması şeklinde yorumlanmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda, araştırmacı tarafından verilerin normal dağılım gösterdiğini kabul edilmiş ve normal dağılım testleri uygulanmıştır. İki ölçek arasındaki ilişkinin varlığı ile yönü ve şiddetini belirlemek için çoklu regresyon analizleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 2. Prososyal takım davranışlarının sporda karakter alt boyutları üzerine etkisine ilişkin regresyon analizi

Model	B	S.H	β	R ²	F	p	t.	Model(p)	Durbin Watson
(Sabit)	10,422	,870					11,980	<,001	
Dürüstlük	0,148	0,020	0,423	0,179	52,420	<0,001	7,240	<,001	1,945
(Sabit)	14,845	,769					19,302	<,001	
Anti-Sosyal	0,098	0,042	0,150	0,019	5,551	0,019	2,356	,019	1,920
(Sabit)	9,461	,810					11,687	<,001	
Merhamet	0,280	0,031	0,502	0,252	80,921	<0,001	8,996	<,001	1,917
(Sabit)	11,664	,738					15,813	<,001	
Sportmenlik	0,384	0,056	0,406	0,165	47,283	<0,001	6,876	<,001	2,002
(Sabit)	12,583	,781					16,118	<,001	
Adalet	0,328	0,062	0,323	0,104	27,919	<0,001	5,284	<,001	1,975

Sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ölçeğinin alt boyutu olan prososyal takım alt boyutunun sporda karakter ölçeğinin alt boyutları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçları, tüm modellerin anlamlı olduğunu göstermektedir ($p < ,001$). Dürüstlük boyutu için modelin açıkladığı varyans oranı $R^2 = ,423$ olup, prososyal takımın dürüstlük üzerindeki etkisi anlamlıdır ($B = 0,148$, $p < ,001$). Anti-sosyal davranış boyutu için modelin açıkladığı varyans oranı daha düşük ($R^2 = ,150$) olmakla birlikte, prososyal takımın anti-sosyal davranış üzerinde negatif bir etkisi olduğu görülmektedir ($B = 0,098$, $p = ,019$).

Merhamet boyutunda prososyal takımın en yüksek etkiye sahip olduğu görülmektedir ($R^2 = ,502$, $B = 0,280$, $p < ,001$), bu da prososyal takım davranışlarının merhamet gelişimine güçlü bir katkı sunduğunu göstermektedir. Sportmenlik boyutunda da anlamlı bir etki gözlenmiştir ($R^2 = ,406$, $B = 0,384$, $p < ,001$). Adalet boyutu için modelin açıkladığı varyans oranı $R^2 = ,323$ olup, prososyal takım alt boyutunun sporda karakter ölçeğinin adalet algısı alt boyutunu önemli ölçüde etkilediği görülmektedir ($B = 0,328$, $p < ,001$). Genel olarak, prososyal takım alt boyutunun sporda karakter gelişiminin tüm alt boyutları üzerinde anlamlı

ve olumlu bir etkisi olduğu, ancak en güçlü ilişkinin merhamet ve sportmenlik boyutlarında olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Prososyal rakip davranışlarının sporda karakter alt boyutları üzerine etkisine ilişkin regresyon analizi

Model	B	S.H	β	R ²	F	p	t.	Model(p)	Durbin Watson
(Sabit)	5,923	,962	0,302	0,091	24,061	<0,001	6,156	<,001	2,091
Dürüstlük	0,111	0,023					4,905	<,001	
(Sabit)	6,174	,764	0,356	0,127	34,799	<0,001	8,080	<,001	2,151
Anti-Sosyal	0,244	0,041					5,899	<,001	
(Sabit)	4,454	,898	0,408	0,167	47,965	<0,001	4,958	<,001	2,108
Merhamet	0,240	0,035					6,926	<,001	
(Sabit)	5,868	,789	0,366	0,134	37,169	<0,001	7,435	<,001	2,164
Sportmenlik	0,365	0,06					6,097	<,001	
(Sabit)	5,682	,805	0,372	0,138	38,574	<0,001	7,061	<,001	2,129
Adalet	0,397	0,064					6,211	<,001	

Prososyal rakip alt boyutunun Sporda Karakter Ölçeği alt boyutları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, tüm modellerin anlamlı olduğu görülmektedir ($p < ,001$). Dürüstlük boyutu için modelin açıkladığı varyans oranı $R^2 = ,302$ olup, prososyal rakibin dürüstlük üzerindeki etkisi anlamlıdır ($B = 0,111$, $p < ,001$). Anti-sosyal davranış boyutu için modelin açıkladığı varyans oranı $R^2 = ,356$ olup, prososyal rakibin anti-sosyal davranışı azalttığı gözlenmektedir ($B = 0,244$, $p < ,001$). Merhamet boyutunda prososyal rakibin önemli bir etkisi olduğu görülmektedir ($R^2 = ,408$, $B = 0,240$, $p < ,001$), bu da merhamet gelişimi açısından prososyal rakibin etkili olduğunu göstermektedir. Sportmenlik boyutu için de anlamlı bir etki bulunmuş olup ($R^2 = ,366$, $B = 0,365$, $p < ,001$), sporcularda sportmenlik davranışlarını desteklediği söylenebilir. Adalet boyutunda ise prososyal rakibin en yüksek etkiye sahip olduğu görülmektedir ($R^2 = ,372$, $B = 0,397$, $p < ,001$), bu da rakibin sportmen bir tutum sergilemesinin adalet algısını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Genel olarak, prososyal rakibin sporda karakter gelişimine yönelik tüm alt boyutlar üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkisi olduğu, özellikle adalet, sportmenlik ve merhamet boyutlarında daha güçlü bir ilişki bulunduğu söylenebilir.

Tablo 4. Antisosyal takım davranışlarının sporda karakter alt boyutları üzerine etkisine ilişkin regresyon analizi

Model	B	S.H	β	R ²	F	p	t.	Model(p)	Durbin Watson
(Sabit)	15,070	1,043	0,326	0,106	28,555	<0,001	14,454	<,001	2,037

Dürüstlük	0,131	0,025					5,344	<,001	
(Sabit)	18,099	,879					20,598	<,001	
Anti-Sosyal	0,136	0,048	0,181	0,033	8,167	,005	2,858	,005	1,899
(Sabit)	15,458	1,022					15,126	<,001	
Merhamet	0,200	0,039	0,311	0,097	25,705	<0,001	5,070	<,001	2,044
(Sabit)	16,702	,891					18,739	<,001	
Sportmenlik	0,298	0,068	0,274	0,075	19,529	<0,001	4,419	<,001	2,014
(Sabit)	15,993	,898					17,803	<,001	
Adalet	0,371	0,071	0,318	0,101	26,933	<0,001	5,190	<,001	2,157

Anti-sosyal takım alt boyutunun Sporda Karakter Ölçeği alt boyutları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon analizine göre, tüm modellerin anlamlı olduğu görülmektedir ($p < ,001$). Dürüstlük boyutu için modelin açıkladığı varyans oranı $R^2 = ,326$ olup, anti-sosyal takımın dürüstlük üzerindeki etkisi anlamlıdır ($B = 0,131$, $p < ,001$). Anti-sosyal davranış boyutu için modelin açıkladığı varyans oranı $R^2 = ,181$ olup, anti-sosyal takımın anti-sosyal davranışı artırdığı görülmektedir ($B = 0,136$, $p = ,005$). Merhamet boyutunda anti-sosyal takımın anlamlı ve olumsuz bir etkisi olduğu görülmektedir ($R^2 = ,311$, $B = 0,200$, $p < ,001$), bu da merhamet düzeyinin azaldığını göstermektedir. Sportmenlik boyutu için de benzer şekilde anlamlı bir etki bulunmuştur ($R^2 = ,274$, $B = 0,298$, $p < ,001$), yani anti-sosyal takım ortamının sportmenlik davranışlarını olumsuz etkilediği söylenebilir. Adalet boyutunda ise en yüksek etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir ($R^2 = ,318$, $B = 0,371$, $p < ,001$), bu da anti-sosyal takım ortamının adalet algısını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Genel olarak, anti-sosyal takımın sporda karakter gelişimine yönelik tüm alt boyutlar üzerinde anlamlı ve olumsuz bir etkisi olduğu, özellikle adalet, dürüstlük ve merhamet boyutlarında daha güçlü bir ilişki bulunduğu söylenebilir.

Tablo 5. Antisosyal rakip davranışlarının sporda karakter alt boyutları üzerine etkisine ilişkin regresyon analizi

Model	B	S.H	β	R^2	F	p	t.	Model(p)	Durbin Watson
(Sabit)	19,188	1,708					11,232	<,001	
Dürüstlük	0,256	0,040	0,380	0,144	40,514	<0,001	6,365	<,001	2,168
(Sabit)	18,099	,879					20,598	<,001	
Anti-Sosyal	0,136	0,048	0,506	0,257	82,812	<0,001	2,858	,005	1,869
(Sabit)	21,904	1,723					12,714	<,001	
Merhamet	0,313	0,066	0,291	0,085	22,194	<0,001	4,711	<,001	2,106
(Sabit)	24,878	1,517					16,404	<,001	
Adalet			0,213	0,045	11,395	,001			2,098

Sportmenlik	0,388	0,115					3,376	,001	
(Sabit)	21,373	1,484					14,406	<,001	
Adalet	0,692	0,118	0,354	0,125	34,437	<0,001	5,868	<,001	2,197

Anti-sosyal rakip alt boyutunun Sporda Karakter Ölçeği alt boyutları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon analizine göre, tüm modellerin anlamlı olduğu görülmektedir ($p < ,001$). Dürüstlük boyutu için modelin açıkladığı varyans oranı $R^2 = ,380$ olup, anti-sosyal rakibin dürüstlük üzerindeki etkisi anlamlıdır ($B = 0,256$, $p < ,001$). Anti-sosyal davranış boyutu için modelin açıkladığı varyans oranı $R^2 = ,506$ olup, anti-sosyal rakibin anti-sosyal davranışı artırdığı görülmektedir ($B = 0,136$, $p = ,005$). Merhamet boyutunda anti-sosyal rakibin anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir ($R^2 = ,291$, $B = 0,313$, $p < ,001$), bu da oyuncuların rakiplerine karşı daha az merhametli davranabileceğini göstermektedir. Sportmenlik boyutu için modelin açıkladığı varyans oranı $R^2 = ,213$ olup, anti-sosyal rakiplerin sportmenliği olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir ($B = 0,388$, $p = ,001$). Adalet boyutunda ise en güçlü etki gözlemlenmiştir ($R^2 = ,354$, $B = 0,692$, $p < ,001$), bu da anti-sosyal rakip ortamının adalet algısını ciddi şekilde bozabileceğini göstermektedir.

Genel olarak, anti-sosyal rakiplerin sporda karakter gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olduğu, özellikle adalet ve dürüstlük boyutlarında daha belirgin bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, anti-sosyal rakiplerle mücadele eden sporcuların etik değerler açısından risk altında olabileceğini düşündürmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmanın bulguları, sporda karakter gelişimi bağlamında prososyal ve anti-sosyal davranışların sporcuların etik tutumları üzerinde anlamlı etkileri olduğunu göstermektedir. Özellikle prososyal takım ve rakip etkileşimlerinin dürüstlük, merhamet, sportmenlik ve adalet gibi olumlu karakter özelliklerini desteklediği gözlemlenmiştir. Bu durum, Shields ve Bredemeier'in (1995) sporun karakter gelişiminde sosyal bağlam sunduğu görüşünü desteklemektedir. Prososyal davranışların takım dinamiklerinde baskın olması, bireylerin dürüst oyun, sportmenlik ve etik değerlere daha fazla önem vermesini sağlayabilir (Rutten ve ark., 2008). Nitekim, son yıllarda yapılan kapsamlı çalışmalar da sporda prososyal davranışların karakter gelişimindeki önemini ortaya koymaktadır (Stupuris ve ark., 2013; Li ve Shao, 2022). Li ve Shao (2022) 27 çalışmayı içeren sistematik incelemesinde, spor temelli müdahale programlarının çocuk ve ergenlerde prososyal davranışları artırdığı ve etik gelişimi desteklediği bildirilmiştir. Bu bulgu, özellikle genç yaş grubundaki sporcular için hem takımla hem de rakiplerle kurulan olumlu etkileşimlerin karakter gelişiminde kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Çalışmada prososyal takım etkileşimlerinin özellikle merhamet ve sportmenlik üzerinde en yüksek etkiye sahip olması, bireylerin takım arkadaşlarıyla kurduğu olumlu sosyal bağların, rakiplere ve oyunun kendisine yönelik daha adil ve saygılı tutumlar geliştirmelerine katkı sağladığını göstermektedir. Bu sonuçlar, Kavussanu ve Stanger'in (2017) sportmenlik davranışlarının takım içi iletişimle yakından ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalarıyla tutarlıdır. Ayrıca Navarro ve arkadaşları (2020) tarafından yürütülen ölçek uyarlama çalışması

da sporculardaki prososyal ve anti-sosyal davranışları etkileyen takım içi etkileşimlerin ölçümünde geçerli ve güvenilir araçlara olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Diğer yandan, anti-sosyal takım ve rakip etkileşimlerinin sporda etik değerleri zayıflattığı görülmüştür. Özellikle anti-sosyal takım etkileşimlerinin adalet algısını olumsuz etkilemesi, takım ortamının etik dışı davranışları nasıl teşvik edebileceğine işaret etmektedir. Boardley ve Kavussanu (2011), sporcularda anti-sosyal davranışların ortaya çıkmasında ahlaki uzaklaşma mekanizmalarının etkili olduğunu, bu mekanizmaların ise özellikle bu tür davranışların antrenör veya takım arkadaşları tarafından dolaylı olarak teşvik edilmesi ya da göz yumulması durumunda daha güçlü hale geldiğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda, Latorre-Román ve arkadaşlarının (2020) çalışması, okul sporlarında antisosyal davranışların genellikle düşük sorumluluk, sportmenlik ve adalet anlayışıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Çinli sporcular üzerinde yapılan bir çalışmada (Zhong & Wang, 2025), antrenörlerin oluşturduğu “başarıya dayalı iklimin”, sporcularda ahlaki uzaklaşmayı artırdığı ve anti-sosyal davranışları tetiklediği gösterilmiştir. Buna karşılık, gelişime dayalı iklimin etik davranışları teşvik ettiği bulunmuştur. Ayrıca, Ramolale, Malet ve Ju (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, genç sporcularda mental dayanıklılık ve öz-yeterlik düzeylerinin prososyal davranışları olumlu etkilediği ve anti-sosyal davranışlara karşı koruyucu rol oynadığı ortaya konmuştur. Bu bulgu, karakter gelişimine yönelik programlarda psikososyal yapıların (öz-yeterlik, öz-kontrol, mental dayanıklılık) da dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Yine Temel, Emre ve Emre’nin (2021) futbol antrenörleri üzerine yaptıkları çalışmada, antrenörlerin etik karar alma süreçlerinin sporcuların davranışları üzerinde önemli bir etkisi olduğu bulunmuştur. Kangalgil ve arkadaşları (2023) ise genç sporcularda ahlaki karar alma ile ahlaktan uzaklaşma tutumlarının, takım yapısı ve rekabet ortamı gibi sosyal faktörlerle yakından ilişkili olduğunu göstermiştir.

Genel olarak, bulgular spor ortamında prososyal ve anti-sosyal davranışların etik gelişim üzerindeki belirleyici rolünü göstermektedir. Prososyal takım ve rakip etkileşimleri, sporda olumlu karakter gelişimini desteklerken, anti-sosyal etkileşimler etik değerleri zayıflatmaktadır. Bu bulgular, spor psikolojisi ve ahlaki gelişim literatürüyle tutarlıdır ve takım dinamiklerinin karakter gelişiminde kritik bir faktör olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, prososyal ve anti-sosyal takım ve rakip alt boyutlarının, sporda karakter gelişiminin farklı yönleri üzerinde anlamlı etkilerinin olduğu görülmüştür. Prososyal takım ve rakipler, dürüstlük, merhamet, sportmenlik ve adalet gibi olumlu karakter özelliklerini desteklerken, anti-sosyal takım ve rakiplerin bu değerler üzerinde olumsuz etkileri olduğu bulunmuştur. Özellikle merhamet, sportmenlik ve adalet boyutları, prososyal etkileşimlerden en fazla olumlu yönde etkilenirken, anti-sosyal davranışlar bu değerleri zayıflatmaktadır.

Bu bulgular ışığında, spor ortamlarında prososyal davranışları teşvik eden eğitim programlarının geliştirilmesi önerilmektedir. Takım içi ve rakipler arası etkileşimlerde etik kuralların vurgulanması, antrenörlerin ve spor yöneticilerinin adil oyun (fair-play) anlayışını destekleyen uygulamalar benimsemesi önemlidir. Ayrıca, sporcuların anti-sosyal davranışların olumsuz etkilerini fark etmelerini sağlamak amacıyla bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir. Gelecek araştırmalarda, farklı yaş grupları ve spor branşları arasında benzer analizler yapılarak, prososyal ve anti-sosyal davranışların uzun vadeli etkileri daha derinlemesine incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, K., Mor, H., Karakaş, F. ve Baynaz, K. (2023). Takım ve Bireysel Sporcuların Empatik Eğilimleri ile Prososyal-Antisosyal Davranışları Arasındaki İlişki. *Gazi Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 28(2), 150-159. <https://doi.org/10.53434/gbesbd.1211102>
- Balcikanli, G. S. (2013). The Turkish adaptation of the Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale (PABSS). *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(18), 271-276.
- Boardley, I. D. & Kavussanu, M. (2011). Moral disengagement in sport. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 4(2), 93-108. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2011.570361>
- Bütüner, S. Ö. (2008). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Danioni, F. & Barni, D. (2019). The relations between adolescents' personal values and prosocial and antisocial behaviours in team sports. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17(5), 459-476. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2017.1367951>
- Dervişoğlu, M., Erdoğan, C. S. & Sezer, S. Y. (2022). Elazığ İlindeki Amatör Futbolcuların Egzersiz Bağımlılığı Düzeylerinin İncelenmesi. *Spor, Sağlık ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-8.
- George, D. ve Mallery, M. (2010) SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 Update, 10th Edition, Pearson, Boston.
- Görgüt, İ. & Tuncel, S. (2017). Spor karakter ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(3), 149-156. https://doi.org/10.1501/Sporm_0000000319
- Jang, C.Y. (2013). Development and validation of the sport character scale. Doctoral Thesis, The University of Utah, USA.
- Kangalgil, M., Temel, A., Emre, T. ve İnan, T. (2023). Altyapı Sporcularının Ahlaki Karar Alma ve Ahlaktan Uzaklaşma Tutumlarının İncelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 11(29), 14-29. <https://doi.org/10.52528/genclikarastirmalari.898598>
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Kavramlar, teknikler ve ilkeler* (32. bs.). Nobel Yayıncılık.
- Kavussanu M. (2006). Motivational predictors of prosocial and antisocial behaviour in football. *Journal of sports sciences*, 24(6), 575-588. <https://doi.org/10.1080/02640410500190825>
- Kavussanu, M. & Boardley, I. D. (2009). The Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale. *Journal of sport & exercise psychology*, 31(1), 97-117. <https://doi.org/10.1123/jsep.31.1.97>
- Kavussanu, M. & Stanger, N. (2017). Moral behavior in sport. *Current opinion in psychology*, 16, 185-192. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.05.010>
- Kavussanu, M., Stanger, N. & Ring, C. (2015). The effects of moral identity on moral emotion and antisocial behavior in sport. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 4(4), 268-279. <https://doi.org/10.1037/spy0000040>
- Latorre-Román, P. Á., Bueno-Cruz, M. T., Martínez-Redondo, M. & Salas-Sánchez, J. (2020). Prosocial and Antisocial Behaviour in School Sports. *Apunts. Educación Física y Deportes*, 139, 10-18. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.\(2020/1\).139.02](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.(2020/1).139.02)
- Li, J. & Shao, W. (2022). Influence of Sports Activities on Prosocial Behavior of Children and Adolescents: A Systematic Literature Review. *International journal of environmental research and public health*, 19(11), 6484. <https://doi.org/10.3390/ijerph19116484>
- Navarro, N., Trigueros, R., Cangas, A. J. & Aguilar-Parra, J. M. (2020). Adaptation and Validation of the Prosocial and Antisocial Behavior Scale in Sports for the Spanish Context. *Sustainability*, 12(7), 2859. <https://doi.org/10.3390/su12072859>
- Ramolale, M., Malet, L. & Ju, U. (2021). Mediation Role of Mental Toughness on the Relationship Between Self-Efficacy and Prosocial/Antisocial Behavior in Elite Youth Sport. *Frontiers in psychology*, 12, 745323. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.745323>

- Reinboth, M. & Duda, J. L. (2006). Perceived motivational climate, need satisfaction and indices of well-being in team sports: A longitudinal perspective. *Psychology of Sport and Exercise*, 7(3), 269–286. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2005.06.002>
- Rutten, E. A., Schuengel, C., Dirks, E., Stams, G. J. J. M., Biesta, G. J. J. & Hoeksma, J. B. (2011). Predictors of antisocial and prosocial behavior in an adolescent sports context. *Social Development*, 20(2), 294–315. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2010.00598.x>
- Rutten, E. A., Stams, G. J., Dekovic, M., Schuengel, C., Biesta, G. J. J. & Hoeksma, J. B. (2008). On- and Off-field Antisocial and Prosocial Behavior in Adolescent Soccer Players: A Multilevel Study. *Journal of Adolescence*, 31(3), 371-387. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2007.06.007>
- Sezer, S. Y. & Çelikel, B. E. (2021). Covid 19 Sürecinde Elazığ İlindeki Futbolcuların Boş Zaman Yönetimlerinin İncelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 5(3), 135-142.
- Shields, D. L., Bredemeier, B., LaVoi, N. M. & Power, F. C. (2005). The Sport Behavior Of Youth, Parents, And Coaches: The Good, the Bad, and the Ugly. *Journal of Research Education*, 3.
- Shields, D.L.L., ve Bredemeier, B.J.L. (1995) *Character Development and Physical Activity*. Human Kinetics Publishers, Champaign, IL, England.
- Stanger, N., Jowett, G. E., Kaiseler, M. & Williams, T. L. (2024). Linking Perfectionism with Moral Behaviors in Sport: The Mediating Role of Burnout and Moral Disengagement. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 95(3), 646–655. <https://doi.org/10.1080/02701367.2023.2294096>
- Stupuris, T., Šukys, S. & Tilindienė, I. (2013). Relationship between adolescent athletes' values and behavior in sport and perceived coach's character development competency. *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*, 4(91),37-45.
- Temel, A., Emre, T. & Emre, R. (2021). *Examining the moral decision-making attitudes of football coaches*. *Turkish Studies*, 16(2), 757–771. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.49990>
- Zhong, J. & Wang, Q. (2025). The influence of coach created motivation climate on student-athlete's antisocial behavior with moral disengagement as a mediator and moderator. *Scientific reports*, 15(1), 21030. <https://doi.org/10.1038/s41598-025-98419-9>